

М. А. КАВАЛЕУ, Л. В. БЯЛЯНКА, І. А. КРАСАЧКА

РАСПАЎСЮДЖАННЕ МОНА- І АСАЦЫЯТЫЎНЫХ ВІРУСНЫХ СТРАЎНІКАВА-КІШАЧНЫХ ІНФЕКЦЫЙ У НОВАНАРОДЖАНЫХ ЦЯЛЯТ

Сярод захворванняў нованароджаных цялят вострыя энтэрыты віруснай этыялогіі шырока распаўсюджаны і наносяць значныя эканамічныя страты. Захворванні энтэрытамі павялічыліся ў апошнія гады ў сувязі з пераходам жывёлагадоўлі на прамысловую аснову, што суправаджалася канцэнтрацыяй вялікай колькасці жывёлін на абмежаванай плошчы. Акрамя таго, распаўсюджанне названых інфекцый абумоўлена правядзеннем шырокамаштабнай галштынiзацыі жывёлы, што выклікае з'яўленне ў адным статку генетычна блізкароднасных жывёлін і ў сувязі з гэтым лёгкай адаптацыяй узбуджальнікаў да ўспрымальных жывёлін.

Паводле даных некаторых аўтараў, у этыялагічнай структуры інфекцыйных энтэрытаў нованароджаных цялят найбольшае значэнне набываюць такія ўзбуджальнікі, як рота-, карона-, энтэра- і дыярэйны вірусы. Пры гэтым у буйных жывёлагадоўчых комплексах названыя захворванні выклікаюцца часцей за ўсё не адным, а некалькімі вірусамі адначасова. Гэта абумоўлівае больш цяжкія формы захворвання і высокую лятальнасць хворых жывёлін [1—4].

Мэтай нашага даследавання з'явілася вывучэнне распаўсюджанасці мона- і асацыятыўных вірусных страўнікава-кішачных інфекцый у нованароджаных цялят у Беларусі.

Матэрыял і метады. Аб'ектам даследаванняў служылі 234 пробы біялагічнага матэрыялу (фекаліі, участкі пашкоджанага тонкага адзелу кішэчніка) са 133 гаспадарак шасці абласцей Беларусі.

Для выяўлення часцінак рота-, карона- і энтэравірусаў выкарыстоўвалі электронна-мікраскапічныя метады, а для вызначэння антыгена віруса дыярэі — рэакцыю тармажэння непрамой гемаглютынацыі (РТНГА). Для электронна-мікраскапічнага даследавання рыхтавалі 20%-ную суспензію фекалій або ўчасткаў тонкага кішэчніка на раствору Хэнкса. У суспензію дабаўлялі трыпсін (500 мкг/мл), стрэптаміцын з пеніцылінам па 1000 Адз/мл, вытрымлівалі 30 мін і цэнтрыфугавалі пры 3000 аб/мін таксама 20 мін. У надасадкавую вадкасць уносілі фрэон 113 (1:1), устрэсвалі 10 мін і цэнтрыфугавалі пры 7000 аб/мін 30 мін. Матэрыял сарбіравалі на электронна-мікраскапічнай сетачцы, кантраставалі 2%-ным раствором фосфарна-вальфрамвай кіслаты (рН 7,0), падсушвалі і праглядалі на электронным мікраскопе ЭМВ 100Б пры павелічэнні ў 75 000 разоў.

Рэакцыю тармажэння непрамой гемаглютынацыі (РТНГА) ставілі мікраметадам у мікрацітарны Такачы з выкарыстаннем у якасці тэст-сістэм антысывараткі да віруса дыярэі і эрытрацытарнага дыягностыкуму з антыгенам віруса дыярэі. Рэакцыю ставілі шляхам двухразовых разбаўленняў антысывараткі і дабаўлення ў кожны рад з разведзенай сывараткай даследуемага віруснага матэрыялу, прыгатаванага апісаным вышэй метадам. Інгрэдыенты вытрымлівалі 60 мін і ў кожную лунку дабаўлялі эрытрацытарны дыягностыкум. У кантрольны рад з расціраванай сывараткай замест біялагічнага матэрыялу дабаўлялі растваральнік эрытрацытарнага дыягностыкуму. Дадатнай лічылі рэакцыю, у якой адначалі памяншэнне цітру ў радзе з біялагічным матэрыялам у 2 і больш разоў у параўнанні з кантролем.

Вынікі даследаванняў. У табл. 1 прыведзены вынікі даследаванняў біялагічнага матэрыялу на наяўнасць вірусаў—узбуджальнікаў энтэрытаў нованароджаных цялят. Даныя табліцы паказваюць, што сярод нованароджаных цялят адным з асноўных узбуджальнікаў энтэрытаў з'яўляецца каронавірус (56% даследаваных проб з 72,9% неспрыяль-

Табліца 1. Вынікі даследаванняў біялагічнага матэрыялу на наяўнасць вірусаў—узбуджальнікаў энтэрытаў нованароджаных цялят

Вірус	Даследавана проба	Даследавана гаспадарак	Выяўлена			
			станоўчых проб		неспрыяльных гаспадарак	
			абсалютныя даныя	%	абсалютныя даныя	%
Вірус дыярэі	234	133	92	39,3	78	58,6
Ротавірус	234	133	82	35,0	60	45,1
Каронавірус	234	133	131	56,0	97	72,9
Энтэравірус	234	133	37	15,8	35	26,3
Не выяўлена вірусаў	234	133	47	20,1	36	27,1

Табліца 2. Наяўнасць вірусаў—узбуджальнікаў страўнікава-кішачных захворванняў у нованароджаных цялят у розным біялагічным матэрыяле

Вірус	Колькасць проб	Тонкі кішэчнік		Фекаліі	
		колькасць дадатных проб	%	колькасць дадатных проб	%
Вірус дыярэі	234	65	27,8	27	11,5
Ротавірус	234	37	15,8	45	19,2
Каронавірус	234	69	29,5	62	26,5
Энтэравірус	234	19	8,1	18	7,7

Табліца 3. Выяўленне манавірусаў і іх асацыяцый пры энтэрытах нованароджаных цялят

Узбуджальнік	Тып інфекцыі	Даследавана проб	Колькасць проб	Працэнт
Вірус дыярэі	Монаінфекцыя	234	29	12,4
Ротавірус	Тое ж	234	9,0	3,8
Каронавірус	»	234	37	15,8
Энтэравірус	»	234	6	2,6
Усяго па манаінфекцыях			81	34,6
Вірус дыярэі+ротавірус	Біінфекцыя	234	15	6,4
Вірус дыярэі+каронавірус	Тое ж	234	26	11,1
Вірус дыярэі+энтэравірус	»	234	1	0,4
Ротавірус+каронавірус	»	234	18	7,7
Ротавірус+энтэравірус	»	234	0	0
Усяго па біінфекцыях			68	29,1
Вірус дыярэі+ротавірус+каронавірус	Трыінфекцыя	234	17	7,3
Вірус дыярэі+каронавірус+энтэравірус	Тое ж	234	3	1,3
Вірус дыярэі+ротавірус+энтэравірус	»	234	2	0,9
Ротавірус+каронавірус+энтэравірус	»	234	10	4,3
Усяго па трыінфекцыях			32	13,7
Вірус дыярэі+ротавірус+каронавірус+энтэравірус	Тэтраінфекцыя	234	6	2,6
Усяго па асацыяцыях			107	45,7
Не выяўлена вірусаў		234	47	20,1

ных гаспадарак), у меншай ступені — вірус дыярэі (39,3% проб з 58,6% гаспадарак) і ротавірус (адпаведна 35 і 45,1%). Самую нізкую ўдзельную вагу займае энтэравірус (15,8 і 26,3%).

У табл. 2 прыведзены вынікі выяўлення вірусаў у розных біялагічных матэрыялах — участках пашкоджанага тонкага кішэчніку або фекаліях. Вірусы — узбуджальнікі энтэрытаў нованароджаных цялят лакалізуюцца як у фекаліях, так і ў клетках тонкага аддзела кішэчніка. Рота-, карона- і энтэравірусы ў аднолькавай ступені лакалізуюцца ў фекаліях (19,2, 26,5 і 7,7%) і ў кішэчніку (15,8, 29,5 і 8,1%), але вірус дыярэі — пераважна ў клетках тонкага аддзела кішэчніка (27,8%) і значна менш у фекаліях (11,5%). Гэта сведчыць пра тое, што вірус дыярэі больш звязаны з клеткамі тонкага аддзела кішэчніка і значна менш яго знаходзіцца ў міжклеткавай прасторы.

Вынікі вызначэння манавірусаў і вірусных асацыяцый у біялагічным матэрыяле пры энтэрытах нованароджаных цялят паказаны ў табл. 3. Сярод нованароджаных цялят найбольш часта сустракаюцца асацыяцыі — 45,7% (монаінфекцыі — 34,6%). З манаінфекцый часцей выяўляецца каронавірусная, радзей — энтэравірусная інфекцыя. З асацыяцый часцей адзначаецца біінфекцыя (г. зн. такая, якая выклікаецца двума ўзбуджальнікамі адначасова) — у 29,1% выпадкаў. З біінфекцый найбольш часта адзначаюцца асацыяцыі віруса дыярэі з каронавірусам (11,1%), ротавірус+каронавірус (7,7%). Значна радзей сустракаюцца асацыяцыі віруса дыярэі з энтэравірусам (0,4%) і не адзначана асацыяцыя ротавіруса з энтэравірусам (0,4%). З трыінфекцый, удзельная вага якіх складае 13,7%, часцей сустракаліся асацыяцыі віруса дыярэі з рота- і каронавірусамі (7,3%), радзей — віруса дыярэі, рота- і энтэравіруса (0,8%). У шасці выпадках была выяўлена асацыяцыя чатырох відаў — дыярэі, рота-, карона- і энтэравірусаў.

Захворвальнасць нованароджаных цялят энтэрытамі віруснай этыялогіі выяўлялася ва ўсіх абласцях Беларусі. Але пры гэтым у кожнай вобласці існуюць свае асаблівасці. Так, у Віцебскай вобласці найбольш

часта выяўлена вірусная дыярэя (57,1%) і ротавірусная інфекцыя (45,7%), у Гомельскай — карона- і энтэравірусныя інфекцыі (адпаведна 69,2 і 23,1%). У Гродзенскай вобласці радзей сустракаюцца вірусная дыярэя і ротавірусная інфекцыя, а ў Віцебскай — энтэравірусная інфекцыя.

Такім чынам, аналіз літаратурных даных, а таксама вынікі ўласных назіранняў паказваюць, што ў жывёлагадоўчых гаспадарках Беларусі вірусы з'яўляюцца адным з асноўных этыялагічных фактараў узнікнення масавых энтэрытаў нованароджаных цялят. Пры гэтым вірусы — узбуджальнікі энтэрытаў удзельнічаюць у патагенезе страўнікава-кішачных захворванняў як паасобку, так і ў выглядзе асацыяцый.

Літаратура

1. Дроздов С. Г., Покровский В. И., Шекоян Л. А. и др. Ротавирусный гастроэнтерит. М., 1982.
2. Зароза В. Г. Желудочно-кишечные болезни телят и меры борьбы с ними. М., 1985.
3. Стеценко В. И., Коновалов В. Н., Вовк С. И. и др. // Современные проблемы профилактики зоонозных болезней и пути их решения: Тез. докл. науч.-практ. конф. Гродно, 1987. С. 43—44.
4. Сюрин В. Н., Белорусова Р. В., Соловьева Б. Ф. и др. Методы лабораторной диагностики вирусных болезней животных: Справочник. М., 1986.